„Hodnocení navrhovaných staveb a využití území z hlediska zásahu do krajinného rázu“

ve smyslu § 12 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny

Ráz krajiny

- je dán specifickými rysy a znaky krajiny, které vytvářejí její rázovitost (odlišnost a jedinečnost)
- je vyjádřením **vztahů přírodních, socioekonomických a kulturně-historických vlastností** dané krajiny

Proč a jak chránit? Jak na to?

- popsat a vyhodnotit znaky a hodnoty, které krajinný ráz dané krajiny utvářejí.
- vlivy navrhovaných záměrů, tj. zásahy do krajinného rázu
- hodnocení území z hlediska krajinného rázu

Forma ochrany

- **Preventivní ochrana krajinného rázu**
  - vyhodnocení KR a stanovení limitů, opatření k ochraně, stanovení pásma odstupňované ochrany, návrh eliminace negativních vlivů
- **Aktuální ochrana krajinného rázu**
  - **posouzení vlivu konkrétního záměru na krajinný ráz daného území**

...dle z. 114/1992 Sb.

- *(1) Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umísťování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.*

Výklad pojmů

činnost snižující estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu oblasti či místa

- taková činnost, která natolik naruší specifické znaky a hodnoty oblasti či místa, že změní význam a obsah nebo projev jednotlivých charakteristik

estetická hodnota krajiny

- je vyjádřením přírodních a kulturních hodnot, harmonického měřítka a vztahů v krajině; předpokladem vzniku estetické hodnoty jsou subjektivní vlastnosti pozorovatele, objektivní okolnosti pozorování a objektivní vlastnosti krajiny (skladba a formy prostorů, konfigurace prvků, struktura složek)

harmonické vztahy v krajině

- vyjadřují soulad činností člověka a přírodního prostředí (absence rušivých jevů), trvalou udržitelnost užívání krajiny, harmonický soulad jednotlivých prvků krajinné scény

charakteristika krajinného rázu

- je dána druhem a uspořádáním krajinných složek, prvků a jevů nebo jejich souborů, které se podílejí na vzniku rázu krajiny; jedná se o charakteristiky přírodní, kulturní a historické, které vnímáme jakou soubor typických znaků

krajina

- část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky (§3 zákona)

kulturní dominanta krajiny

- je krajinný prvek či složka v krajině nebo to jsou dochované stopy kultivace krajiny, jejichž význam je nesporný z historického hlediska, architektury či jiného oboru lidské činnosti a které ve svém projevu převládajícím způsobem ovlivňují znaky charakteristik krajinného rázu

přírodní hodnota

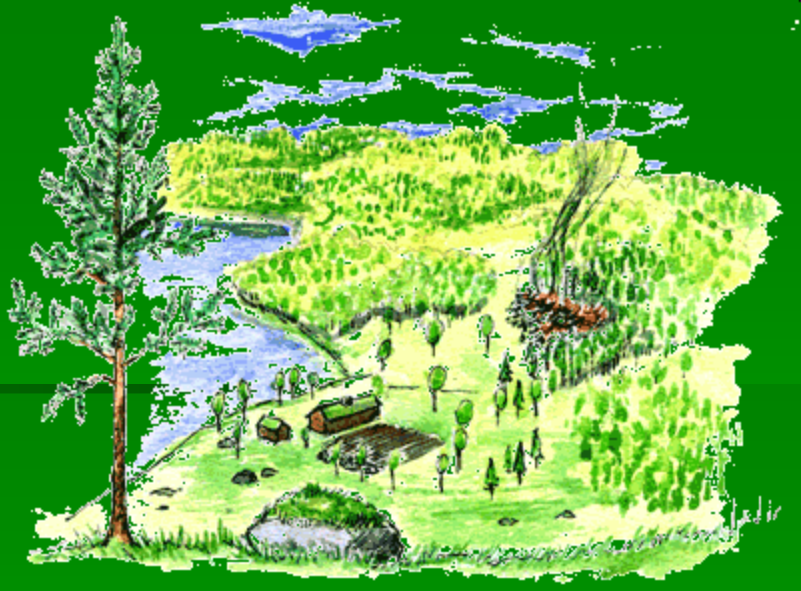

- je dána kvalitativními parametry zastoupených ekosystémů ve vztahu k jejich trvalé udržitelnosti, reprezentativností aktuálních znaků ve vztahu ke stanovištním podmínkám, prostorovými parametry, harmonickým charakterem interakcí mezi ekosystémy, výraznými přírodními dominantami krajiny

Významný krajinný prvek

- ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny, která utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability.
- lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy, mokřady, stepní trávníky, remízky, meze, trvalé travní plochy, naleziště nerostů a zkamenělin,

Zvláště chráněné území

Kategorie	Národní parky	Chráněné krajinné oblasti	Národní přírodní rezervace	Přírodní rezervace	Národní přírodní památky	Přírodní památky	Ptačí oblasti
Počet	4	25	112	785	106	1198	39
Výměra (tis. ha)	119,50	1 086,74	28,27	37,47	3,05	20,03	693,87
% rozlohy ČR	1,51	13,77	0,35	0,47	0,03	0,25	8,79

NP

- Krkonošský NP
- Podyjí
- Šumava
- České Švýcarsko

- Kromě těchto pojmů pracuje hodnocení s některými **termíny a pojmy z oborů architektury, urbanismu, krajinné architektury, krajinného plánování a územního plánování**

- Výstupem posouzení je závěr, ve kterém se konstatuje **míra zásahů navrhovaného záměru** do významných znaků krajinného rázu odvozených od:
  - přírodní, kulturní nebo historické charakteristiky,
  - přírodních a estetických hodnot
  - významných krajinných prvků (VKP),
  - zvláště chráněných území (ZCHÚ),
  - kulturních dominant,
  - harmonického měřítka a vztahů.

„PROCES HODNOCENÍ VLIVU ZÁMĚRU NA KRAJINNÝ RÁZ A POSOUZENÍ ZÁSAHU DO KRAJINNÉHO RÁZU“

Pojetí ochrany krajinného rázu

- vychází z principu ochrany takových charakteristik, znaků a hodnot krajinného rázu, které jsou výraznými atributy přírodní, kulturně-historické a estetické kvality krajiny a z eliminace vlivů tuto kvalitu snižujících.

- Ochrana krajinného rázu je nejčastěji uplatňována ve **volné krajině, která vyniká přírodními a estetickými hodnotami, dochovanými stopami historického vývoje osídlení a kultivace krajiny a výraznou harmonií měřítka a vztahů v krajině**.
- Péče musí být věnována rovněž **územím v městské struktuře**

- **ráz určitého krajinného segmentu je spoluvytvářen jak rysy a hodnotami přírodními, tak i kulturními** a **historickými**
- **fyzickou přítomnost** a **vnější projev**

Ochrana krajinného rázu musí být zaměřena

- **k ochraně typických znaků** krajinného rázu dané oblasti, které jsou součástí **jednotlivých charakteristik** (přírodní, kulturní a historická), které spoluvytvářejí KR,
- **k ochraně přírodních a estetických hodnot**, které jsou chráněny před snížením,
- **k zachování VKP, ZCHÚ, kulturních dominant, harmonického měřítka a vztahů v krajině.**

Princip metody

- rozložení hodnocení a posuzování na dílčí, samostatně řešitelné kroky. Jednotlivými kroky se do značné míry eliminuje subjektivita hodnocení
- prostorová a charakterová diferenciace krajiny

Etapy metodiky

- 1. **Vymezení hodnoceného území**
- 2. **Hodnocení krajinného rázu**
- 3. **Posouzení zásahu do krajinného rázu**

Ad. 1. Vymezení hodnoceného území

- Popis navrhovaného záměru – rozbor záměru z hlediska možných fyzických a vizuálních vlivů na ráz krajiny.
- Vymezení dotčeného krajinného prostoru (DoKP) pomocí okruhu potenciální viditelnosti a pomocí vizuálních bariér.

Ad. 2. Hodnocení obsahuje tyto procesy

- **Vymezení oblastí a míst krajinného rázu** - obecnou charakteristiku širšího území a jeho zařazení do krajinných souvislostí. Místa KR se vymezují pouze v rámci DoKP
- **Identifikaci znaků** přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu a **klasifikaci identifikovaných znaků.**

Ad. 3. Posuzování zásahu obsahuje tyto procesy

- **posouzení míry vlivu** navrhovaného záměru na identifikované znaky a hodnoty
- **určení únosnosti zjištěné míry vlivu** z hlediska rázovitosti daného místa

Postup hodnocení

- ETAPA A. VYMEZENÍ HODNOCENÉHO ÚZEMÍ

- **Popis navrhované stavby nebo navrhovaného využití území,**

- Popis z hlediska možného ovlivnění krajinného rázu navrhovanou stavbou nebo navrhovaným využitím území, konfliktů

1

Podklady:

❖ Projektová dokumentace (PD) navrhované stavby,

❖ územně plánovací podklad (ÚPP) navrhovaného využití území - např. urbanistická studie (US),

❖územně-plánovací dokumentace (ÚPD)

- **Definování cíle a klíčových otázek**

- definování cíle a klíčových otázek hodnocení na základě obecné charakteristiky území a očekávaného vlivu navrhované stavby nebo využití území

- Posouzení vychází z údajů v dokumentaci. Jedná se o plošný rozsah, fyzické zásahy do charakteru krajiny, vizuální, sluchové nebo čichové vjemy, související nebo vyvolané dopady na okolní krajinu. Prvním krokem je popis navrhovaného záměru. Ten ukazuje, z jakých podkladů posuzovatel vychází, jaké údaje má k dispozici a jakým vlastnostem záměru přisuzuje důležitost.

- Při posuzování záměru je třeba vzít v úvahu i připravované záměry v sousedství (ÚR, ÚP). Je třeba zvážit i postupnou realizaci různých záměrů v daném prostoru

- **Vymezení dotčeného krajinného prostoru (DOKP)**

2

- Vymezení dotčeného krajinného prostoru (území skutečně nebo potenciálně zasaženého vlivem navrhované stavby); vymezuje se především pomocí bariér očekávané viditelnosti stavby (terénní horizonty, okraje lesních porostů, hmoty nelesní zeleně, horizonty a okraje zástavby) a pomocí okruhů předpokládaných vlivů (vizuálního, hlukového apod.)

Podklady:

- ❖ Terénní průzkum,
- ❖ topografická mapa,
- ❖ analýza fotopanoramat,
- ❖ řezy terénem a diagramy viditelnosti

Vymezení dotčeného krajinného prostoru se provádí:

1. **Vymezením DoKP vizuálními bariérami** – horizonty terénu, lesních porostů nebo zástavby.
2. **Stanovením okruhů potenciální viditelnosti** – stanoví se empiricky ve dvou vzdálenostech – okruh předpokládané silné viditelnosti, okruh předpokládané zřetelné viditelnosti.
3. Případně stanovením hranic **vlivů jiných než vizuálních** (pach, hluk).

Poznámka

- DoKP je zpravidla vymezen vizuálními barierami, ale ve směrech, kde se od lokality navrhovaného záměru otevírají delší výhledy do krajiny, je omezen okruhy potenciální viditelnosti. V případě, kdy akustický nebo jiný vliv zasahuje do delší vzdálenosti než vliv vizuální, je pro stanovení DoKP tento faktor rozhodující.

- **ETAPA B. HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU DANÉ OBLASTI A MÍSTA**

- **Vymezení oblastí a míst krajinného rázu**

3

Podklady:

- ❖ Terénní průzkum - letecké snímky, biogeografické členění ČR, geomorfologické členění ČR, vodní toky,
- ❖ krajinářské hodnocení - geologická mapa, mapa potenciální vegetace, údaje o sídlení,
- ❖ historická charakteristika území

- Obecná charakteristika širšího území a jeho zařazení do krajinných souvislostí (biogeografie, geomorfologie, vegetační kryt, osídlení, kultura, historie), vymezení míst krajinného rázu v dotčeném krajinném prostoru

- hranice oblasti může vést mimo DoKP. Obecná charakteristika širšího území, vymezení oblasti (resp. oblastí) KR a popis jejích charakteristických rysů.

- Hranice oblasti krajinného rázu může být tvořena horizontem, přírodními prvky i umělými prvky nebo rozhraním měnících se charakteristik (přírodní, kulturní nebo historické)

Při vymezení oblasti krajinného rázu jsou důležité dva pohledy:

1. **Uvnitř oblasti** – vnitřní vizuální projevy prostorové skladby, konfigurace složek a prvků vytvářející prostorové charakteristiky.

2. **Vně oblasti** – vnější pohledové projevy okolních oblastí, průhledy, otevřenost a ohraničení vizuálními horizonty.

VNĚ

UVNITŘ

- **Výsledkem obecné charakteristiky oblasti krajinného rázu je základní popis zpracovaný jako textový dokument, členěný do kapitol „Přírodní charakteristika“, „Kulturní a historická charakteristika“, jejichž významné rysy jsou synteticky shrnuty v „Hlavní rysy rázu krajiny“.**

- vymezí se místa krajinného rázu, které jsou pohledově spojité z většiny pozorovacích stanovišť uvnitř prostoru (konkávní prostory), které jsou vnímatelné z míst vně prostoru (konvexní prostory)

- **Identifikace znaků krajinného rázu a jejich klasifikace**

4

Podklady:

❖ Terénní průzkum - letecké snímky, hranice ZCHÚ, VKP, ÚSES,

❖ biogeografické členění - biochory, seznam kulturních nemovitých památek, hranice MPR, MPZ, VPR, VPZ, KPZ,

❖ historické mapy a literatura, historická fotodokumentace

- Identifikace rysů a hodnot jednotlivých charakteristik krajinného rázu v dotčeném krajinném prostoru (DoKP), znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky, přítomnost estetických hodnot, harmonického měřítka a vztahů; klasifikace z hlediska významu jednotlivých znaků krajinného rázu dané oblasti nebo místa

Pro každou z charakteristik KR je třeba:

1. **specifikovat znaky**, které se nejsilněji uplatňují,
2. **identifikovat důležité rysy prostorových vztahů a krajinné scény,**
3. **klasifikovat nalezené znaky** podle jejich projevu (pozitivní, neutrální, negativní), významu (zásadní, spoluurčující, doplňující) a cennosti (jedinečné, význačné, běžné).

- **Znaky přírodní charakteristiky** mohou tkvět v přítomnosti, charakteru, struktuře a vizuálním projevu prvků a jevů přírodní povahy, např.: reliéf, lesy, rozptýlená zeleň, louky, mokřady, vodní toky, vodní nádrže a jezera.

- **přítomnost přírodních cenností, chráněných dle jiných částí zákona** (např. ZCHÚ).

- **Znaky kulturní a historické charakteristiky** mohou tkvět v přítomnosti, charakteru, struktuře a vizuálním projevu následujících prvků a jevů: *místa kulturně-historického a duchovního významu, stavby a stavební soubory dokládající historický vývoj a využití krajiny, struktura osídlení a urbanistická struktura sídel, obraz sídla, kulturně-historický význam zástavby, zapojení sídla do přírodního rámce.*

- **přítomnost architektonických a památkových hodnot.**

- **Estetické hodnoty** krajiny jsou spoluvytvářeny

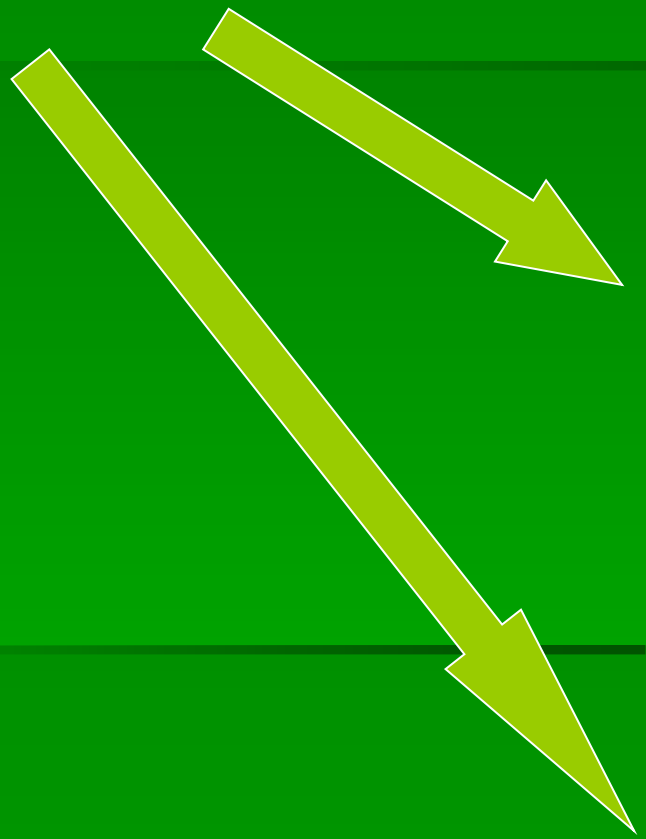

- ***prostorovými vztahy a uspořádáním krajinné scény (prostorová skladba a charakter prostorů, konfigurace a charakter prvků, rozlišitelnost),***
- ***harmonií vztahů a měřítka***

- **Znaky prostorových vztahů a uspořádání krajinné scény** - mozaika krajinných složek, plošná struktura krajiny, liniová struktura krajiny, bodová struktura krajiny, barevnost v krajinné scéně, kontrast hranic krajinných složek, geometrizace krajinných složek, horizonty a prostorové vymezení krajinné scény.

- **Znaky harmonických vztahů v krajině a harmonického měřítka** mohou tkvět v souladu lidských činností v krajině, tedy v souladu znaků a jevů přírodní a kulturní a historické charakteristiky.

Významem rozumíme určitý podíl znaku nebo hodnoty v celkovém výrazu krajiny.

- **Znak zásadní**
  - je jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu rozhodujícím způsobem determinuje charakter krajiny.
- **Znak spoluurčující**
  - je jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu významně spoluurčuje charakter krajiny.
- **Znak doplňující**
  - je jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu doplňuje charakter krajiny.

- Znaky a hodnoty krajinného rázu nemají z hlediska obdoby stejnou **cennost**.

Znak jedinečný

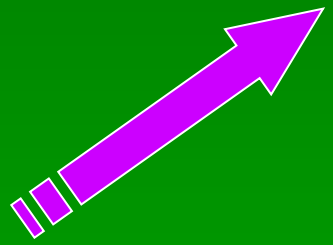

- je jev určité charakteristiky krajinného rázu, který je ojedinělý v rámci oblasti krajinného rázu, v rámci regionu nebo v rámci státu.

Znak význačný

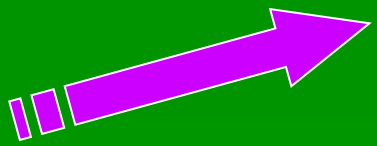

- je jev určité charakteristiky krajinného rázu, který je význačný v rámci oblasti krajinného rázu, v rámci regionu nebo v rámci státu.

- Každá charakteristika se vyznačuje projevem. Projev může být pozitivní nebo negativní, příp. neutrální. Pro hodnocení pozitivnosti krajinného rázu podle zákona o ochraně přírody je rozhodující aspekt trvalé udržitelnosti dané charakteristiky, kterou znak prezentuje. Určení projevu je velmi důležité pro následné vyhodnocení charakteristik.

TRVALÁ
UDRŽITEL
NOST

- **ETAPA C. – POSUZOVÁNÍ ZÁSAHU DO KRAJINNÉHO RÁZU**

- **Posouzení vlivu na identifikované znaky**

- Posouzení míry vlivu navrhované stavby nebo navrhovaného využití území na identifikované znaky jednotlivých charakteristik krajinného rázu

5

Podklady:

❖ Výsledky předchozích kroků hodnocení

Výstupem posouzení je proto závěr, ve kterém se konstatuje míra zásahů navrhovaného záměru do:

- přírodní charakteristiky
- kulturní charakteristiky
- historické charakteristiky
- přírodních hodnot
- estetických hodnot

- významných krajinných prvků (VKP)
- zvláště chráněných území
- kulturních dominant
- harmonického měřítka
- harmonických vztahů

Je důležité, zdali navrhovaný záměr zasahuje do znaků **pozitivních, negativních či neutrálních**

- Míra negativních zásahů je dána konfliktností do pozitivních znaků jednotlivých charakteristik a do rysů krajinné scény.
- Používá se pětistupňová škála:

Záleží na **projevu, významu** a **cennosti identifikovaných znaků** pro ráz krajiny.

TABULKA IDENTIFIKACE A KLASIFIKACE ZNAKŮ KRAJINNÉHO RÁZU A URČENÍ MÍRY VLIVU NAVRHOVANÉHO ZÁMĚRU NA TYTO ZNAKY		Klasifikace identifikovaných znaků			Posouzení míry vlivu na identifikované znaky
		Dle pozitivních či negativních projevů	Dle významu v KR	Dle cennosti	Pozitivní zásah Žádný zásah Slabý zásah Středně silný zásah Silný zásah Stírající zásah
Znaky dle § 12	Konkrétní identifikované znaky a hodnoty	Pozitivní Neutrální Negativní	Zásadní Spoluurčující Doplňující	Jedinečný Význačný Běžný	
Znaky přírodní charakteristiky vč. přírodních hodnot, VKP a ZCHÚ					
Znaky kulturní charakteristiky vč. kulturních dominant					
Znaky historické charakteristiky					
Znaky estetických hodnot vč. měřítka a vztahů v krajině					

- **Určení snesitelnosti zásahu na základě zjištěné míry vlivu, závěr**

6

- Shrnutí výsledků předchozího hodnocení, určení únosnosti zásahů do jednotlivých znaků, zvážení významu a cennosti jednotlivých znaků (zásadní, spoluurčující, doplňující, jedinečné, význačné), vyslovení závěru (přijatelný, nepřijatelný, na hranici přijatelnosti), event. podmínek pro minimalizaci zásahu do krajinného rázu

Podklady:

❖ Výsledky předchozích kroků hodnocení

Celkové vyhodnocení vlivů a objektivizace výsledků

- Výsledky hodnocení je možno objektivizovat jejich přehodnocením přizvanými nezávislými experty – tzv. ***anketou expertů***.
- V této anketě se na základě podkladů z provedeného hodnocení experti vyslovují ke klíčovým otázkám, zejména k identifikaci znaků a hodnot a k ocenění jejich významu a dále k míře vlivu navrhovaného záměru na znaky a hodnoty krajinného rázu.

Další pojmy používané v hodnocení

- **dominanta** - převládající, vládnoucí prvek v *konfiguraci* hmotných prvků krajinné scény
- **krajinná složka** - je relativně homogenním souhrnem prvků uvnitř krajiny, má jednotný projev a vyznačuje se stejnou funkcí

- **krajinný celek** - část krajiny na úrovni *oblasti krajinného rázu*, která se od ostatních částí odlišuje specifickými znaky *charakteristik* krajinného rázu a která tvoří základní jednotku prostorové a charakterové diferenciace krajiny
- **krajinný prvek** - skladebná jednotka krajinné složky (např. sídlo, lesní enkláva, vodní plocha aj.); je buď přírodní nebo umělý

- **krajinný ráz** - přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti
- **přírodní rámec** - ta část krajinné scény, která je tvořena přírodními a přírodě blízkými prvky (terén, voda, vegetační kryt)

Děkuji za pozornost